

9. Mussen P.H., Conder J.J. Child development and personality [Text] / P.H. Mussen, J.J. Conder. – N.-Y., 1985. – 188 p.
10. Smith H.G. Sensitivity Training [Text] / H.G. Smith. – N.-Y., 1970. – 291 p.
11. Sternberg R. General intellectual ability [Text] / Robert J. Sternberg // Human abilities by R. Sternberg. – 1985. – P. 5–31.

В статті охарактеризовано невербальні підходи щодо вимірювання соціального інтелекту. Запропоновано та описано авторську концепцію соціального інтелекту педагога.

Зазначено, що соціальний інтелект педагога вміщує три підструктури: когнітивну, мнемічну та емпатійну тощо. Наголошено, що когнітивна підструктура соціального інтелекту включає в себе сукупність досить стійких знань, оцінок, правил інтерпретації подій, поведінки людей, їх взаємовідносин і т.д. на основі сформованої системи інтерпретацій на мікρο-структурному і макроструктурному рівнях. В статті зазначено, що мнемічна складова соціального інтелекту педагога характеризує наявність у індивіда здатності до інтерпретації явищ, подій життя, поведінки інших людей і свого власного як суб'єкта цих подій. Вказано, що емпатійна складова соціального інтелекту більшою мірою залежить від того, яку форму поведінки педагог обирає в якості пріоритетної.

Ivashkevych E.Z. Non-verbal approaches to diagnostics of social intellect of a person and the structure of social intellect of a teacher. The article describes nonverbal approaches to diagnostics of social intellect of a person. In the article the author's conception of social intellect of the teacher was proposed.

It shows us that social intellect of the teacher includes cognitive, mnemonic and emphatic substructures. It was emphasized that cognitive substructure of social intellect involved a set of fairly stable knowledge, assessment, rules of interpretation of events, human behavior, their relationships, etc. Social intellect is based on the existing system of interpretation on micro-structural and macro-structural levels.

In this article the structure and peculiarities of emphatic component of social intellect of a teacher were described. Emphatic component of social intellect is largely dependent on what shape of the behavior the person chooses as a priority that he/she expects his/her business associated with the complex of interpretative value in relation to the world of the person.

Key words: intellect, social intellect, non-verbal approaches, cognitive, mnemonic and emphatic substructures of social intellect.

УДК 159.920.7:[965-12]

Івашкевич І.В.

ОСОБЛИВОСТІ ЮРИДИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА СТРУКТУРА ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ФАХІВЦЯ

Івашкевич І.В. Особливості юридичної діяльності та структура професійної компетентності фахівця. В статті на основі теоретичного аналізу наукової літератури узагальнено основні характеристики юридичної діяльності. Виокремлено особливості професійної діяльності юриста. Запропоновано власне визначення професійної компетентності фахівця юридичної сфери діяльності, розкрито її структуру тощо. Зазначено, що професійна компетентність майбутнього юриста є особистісним новоутворенням особистості студента, що структурно складається з компонентів, які, у свою чергу, вміщують складові, що у своїй сукупності визначають певну психологічну категорію, яка так чи інакше детермінує становлення професійної компетентності фахівця. Наголошено, що професійна компетентність юриста складається із таких компонентів: 1) мотиваційно-цільовий компонент; 2) когнітивний компонент; 3) соціальний компонент; 4) аксіологічний компонент; 5) аутопсихологічний компонент.

Ключові слова: професійна компетентність, мотиваційно-цільовий компонент, когнітивний компонент, соціальний компонент, аксіологічний компонент, аутопсихологічний компонент.

Ивашкевич И.В. Особенности юридической деятельности и структура профессиональной компетентности специалиста. В статье на основе теоретического анализа научной литературы обобщены основные характеристики юридической деятельности. Выделены особенности профессиональной деятельности юриста. Предложено авторское определение профессиональной компетентности специалиста юридической сферы деятельности, раскрыто её структуру. Указано, что профессиональная компетентность будущего юриста является личностным новообразованием личности студента, состоит из структурных компонентов, которые, в свою очередь, содержат составляющие, которые обозначают определённую психологическую категорию. Эта категория, в свою очередь, так или иначе детерминирует становление профессиональной компетентности специалиста. Отмечено, что профессиональная компетентность юриста включает следующие компоненты: 1) мотивационно-целевой компонент; 2) когнитивный компонент; 3) социальный компонент; 4) аксиологический компонент; 5) аутопсихологический компонент.

Ключевые слова: профессиональная компетентность, мотивационно-целевой компонент, когнитивный компонент, социальный компонент, аксиологический компонент, аутопсихологический компонент.

Вступ. Особливості та характеристики, специфіка професійної діяльності юристів тощо досліджені в роботах багатьох авторів (В.Л.Васильєв [2], А.В.Дулов [3], Н.В.Львова [5], В.В.Романов [6] та ін.). Аналіз публікацій дозволяє зробити висновки, що професійна діяльність юриста супроводжується виконанням різних дій, таких як: спілкування з громадянином, який звернувся за допомогою; юридичне консультування; профілактична бесіда; адміністративний аналіз правопорушення; в ході проведення розшукувальних операцій – опитування, допит, очна ставка та ін. В кожній із наведених дій відображені особливості професійної діяльності юриста.

Проте, не дивлячись на те, що професійні юридичні дії виконуються усіма, хто працює за даною спеціальністю, слід зауважити, що деякі юристи обмежуються лише формально-нормативними, процедурними діями, а інші застосовують допоміжні дії, що створюють сприятливі умови для виконання домінуювальних процедур. Так, допит може вестися у чіткій відповідності до процедури, обмежуючись тільки виконанням того, що саме передбачено кримінально-процесуальним кодексом, а може доповнюватися вивченням психологічних особливостей допитуваного, спостереженням за його психічним станом, встановленням психологічного контакту, правомірним психологічним впливом та ін. Очевидним є те, що в другому випадку результат допиту буде значно кращим [3, с. 19].

Отже, володіння юристами психологічними прийомами, що приймають суто юридичний характер для працівника правоохоронних органів, є настільки ж необхідним, наскільки і вміння відповідно до процедури виконувати слідчі, оперативно-розшукові та інші нормативні дії. Тому проблема формування професійної компетентності майбутніх юристів є вельми актуальною проблемою сьогодення.

Вихідні передумови. Для нашого дисертаційного дослідження, а саме для побудови авторської моделі професійної компетентності юриста, слід про-

аналізувати зміст структурних компонентів юридичної діяльності. Як зазначає В.В.Романов, характерним для всіх видів юридичної діяльності є те, що її основні структурні елементи притаманні і слідчій, і прокурорській, і судовій, і правоохоронній діяльності [6]. Так, В.В.Романов, виділяє чотири основних підструктури юридичної діяльності: пізнавально-прогностичну (когнітивну), організаційно-управлінську, виховну та комунікативну [6, с. 311]. Однак, вказує науковець, залежно від особливостей того чи іншого виду діяльності, значущість кожної окремо взятої підструктури дещо змінюється.

Пізнавально-прогностичну (когнітивну) підструктуру юридичної діяльності В.В.Романов характеризує як процес пізнання, який має місце у розслідуванні злочинів, вивченні причин вчинення правопорушення, у розробці рекомендацій щодо усунення цих причин, у процесі розв'язання цивільно-правових спорів. Відмінною рисою когнітивного процесу, який здійснюється представниками юридичних спеціальностей (слідчий, суддя, адвокат та ін.), зазначає В.В.Романов, є те, що юрист як базові об'єкти пізнання розглядає події минулого. При цьому, як правило, ці події супроводжуються важливими процесами сьогодення, аналізуючи які, слідчий або суддя виявляють їхній зв'язок з минулими фактами, і за цими зв'язками ретроспективно визначаються особливості події, що мала місце в минулому. Разом з тим, В.В.Романов звертає увагу на те, що, якщо пізнавальній діяльності слідчого більшою мірою притаманні характеристики безпосереднього візуального пізнання об'єктів, то суддя і адвокат найчастіше досліджують ті обставини, які вже встановив слідчий, лише перевіряючи їх [6, с. 314].

Важливою складовою пізнавальної підструктури юридичної діяльності А.В.Дулов вважає прогнозування, тобто антиципацію перебігу й результатів діяльності, а також особливості планування майбутніх дій [3, с. 43-44]. Ще однією відмінною характеристикою пізнавальної підструктури діяльності юриста вважається фіксація у певній процесуальній формі результатів, які було одержано, тобто виконання регламентованих, документально зафіксованих дій, за допомогою яких можна впевнитися в правильності отриманих результатів і прийнятих рішень.

Проте, не дивлячись на те, що особливості виконання фахівцями юридичної діяльності було предметом багатьох спеціальних досліджень, на жаль, питання структури професійної компетентності юристів, а також психологічних особливостей становлення професійної компетентності майбутніх юристів не було предметом спеціальних, в тому числі – емпіричних – досліджень. Отже, зважаючи на існуючі теоретичні та практичні передумови вивчення даної проблеми, виникає суттєва необхідність її спеціального аналізу як в теоретичному, так і в експериментальному плані.

Отже, зважаючи на актуальність даної проблеми завданнями нашої статті є:

1. На основі теоретичного аналізу наукової літератури узагальнити основні характеристики юридичної діяльності.
2. Виокремити особливості професійної діяльності юриста.
3. Запропонувати власне визначення професійної компетентності фахівця юридичної сфери діяльності, розкрити її структуру тощо.

Виклад основного матеріалу. Аналізуючи характер пізнавальних процесів, що мають місце в діяльності юристів, В.В.Романов виокремлює деякі характерні особливості: чітку законодавчу регламентацію процесу пізнання (як самої процедури пізнання, так й фіксацію її плинності і результатів); ретроспективний характер процесу пізнання, об'єктом вивчення якого є не тільки реальні події, а й події минулого; негативний характер об'єктів пізнання у вигляді результатів злочинної діяльності; уявне моделювання подій минулого, послідовність процесу пізнання; доказово-засвідчувальний характер процесу пізнання з фіксацією результатів пізнання з урахуванням доказових фактів; дефіцит, неупорядкованість, різноманітність отриманої інформації (дезінформації); протидія зацікавлених осіб процесу об'єктивного встановлення істини; примусовий характер методів пізнання, які застосовуються із використанням владних повноважень; емоційно-вольові характеристики ситуації, вплив стрес-факторів, які нерідко викликають надлишкове емоційно-психічне напруження, зокрема, суспільний резонанс щодо професійної діяльності працівників правоохоронних органів та її результатів [6, с. 312-313].

Наступним підструктурним елементом юридичної діяльності, виокремленим В.В.Романовим, є організаційно-управлінський. Науковець стверджує, що від правильного розв'язання організаційних питань, що виконують домінуючу роль в діяльності юристів, багато в чому залежить ефективність їхньої професійної діяльності. Уміння працювати з людьми – найважливіша якість, яка має бути сформована у кожного юриста [6, с. 313]. Особливе значення ця якість має для юриста, що також займає керівну посаду, який крім встановлення офіційних і міжособистісних контактів повинен ефективно, з урахуванням індивідуально-психологічних особливостей підлеглих, розподіляти між ними обов'язки, координувати і контролювати хід виконання ними службових доручень тощо. Тому багатьом юристам, особливо управлінської ланки, крім глибоких професійних знань і досвіду слід мати організаторські якості, такі, як активність, винахідливість, уміння виділяти головне, рішучість, самостійність, відповідальність за свої вчинки, вміння прогнозувати наслідки прийнятих рішень тощо.

Виховна підструктура правоохоронної діяльності базується, насамперед, на цілях і завданнях правосуддя, участі юристів у проведенні профілактичних заходів в ході боротьби з правопорушеннями. Виховна діяльність припускає наявність у юриста високого рівня культури, широкого світогляду, а також вміння виступати перед аудиторією, вільно володіти вербальними і невербальними засобами спілкування та ін. Отже, оскільки професійна діяльність юристів відбувається в умовах міжособистісної комунікації, то особливого значення набуває комунікативна підструктура правоохоронної діяльності. На думку таких дослідників, як О.О.Бодальов [1], Є.О.Клімов [4], найважливішою умовою успіху в роботі всіх соціономічних професій, до числа яких належить і юридична діяльність, є спрямованість на продуктивний діалог у сфері міжособистісних взаємодій.

Наголошуючи на значенні комунікативного аспекту і специфічності професійного юридичного спілкування, В.Л.Васильєв зазначає, що комунікати-

вний компонент в діяльності юристів є одним з домінуювальних. Слідчий, в першу чергу, повинен мати неабиякі здібності до переконання співрозмовника, адже фахівець, як правило, проводить бесіду в особливо важких, нерідко – екстремальних умовах [2, с. 375]. Визначаючи комунікативну діяльність як одну з найважливіших сторін юридичної професії, В.Л.Васильєв виділяє в ній: разові або постійні, що здійснюються в межах правової процедури або довільно, індивідуальні чи колективні, безпосередні або опосередковані контакти юриста з іншими фізичними особами з метою здійснення своїх професійних обов'язків [2, с. 375-376].

Також однією з особливостей професійної діяльності юриста є широка представленість різних професій в юридичній сфері: слідчі, прокурори, судді, адвокати, юрисконсульти, нотаріуси, а також їхні помічники та секретарі, які також мають юридичну освіту.

Проаналізувавши наукову літературу, узагальнимо основні характеристики юридичної діяльності:

- по-перше, юридичні професії відрізняються надзвичайним різноманіттям завдань, які розв'язуються, а найбільш узагальнено можна окреслити їх як розпізнавання відхилень у соціальній поведінці людей і прийняття юристом відповідних рішень, які є істотними для долі індивіда;
- по-друге, юридична діяльність, що вирізняється складністю та різноманітністю, цілковито піддається правовому регулюванню. Плануючи власну діяльність, юрист подумки зіставляє майбутні дії з нормами законодавства, які регламентують ці дії;
- по-третє, діяльність фахівців багатьох юридичних професій припускає наявність у суб'єкта цієї діяльності особливих владних повноважень, прав та обов'язків застосовувати владу від імені закону.

У психологічних дослідженнях визначені особливості професійної діяльності юриста.

1. *Неабиякий рівень відповідальності юридичної діяльності* (у зовнішньому аспекті – перед кимось – і у внутрішньому – перед самим собою). Від порад і рішень юристів залежать долі людей, їх майнові і немайнові відносини, стабільність економіки, інтереси суб'єктів, і, нарешті, – порядок на вулиці і безпека громадян. Помилки юристів (незаконний арешт, неправильне рішення суду, бездіяльність у ситуації, що вимагає втручання, нерозумна поведінка) можуть негативно позначитися на стані законності і правопорядку, на благополуччі членів суспільства. Ця особливість значно впливає на технологію професійної діяльності юристів, їхні взаємовідносини, психологічний стан фахівців та ін.

2. *Потенційна конфліктність діяльності юристів*, що нерідко призводить до стану когнітивного дисонансу фахівця. Відомо, що юристи та їхня професійна діяльність постійно знаходяться під тиском різних суспільних сил та інтересів. Індивідуальна робота юриста, діяльність судової системи, правоохоронних відомств, функціонування національної спільноти юристів знаходяться в певному конфлікті із суспільним оточенням. В ідеалі суспільство прагне до правової держави та законності, але постійно в ньому виявляються і сили, які

протидіють цьому. Громадяни бажають ефективної роботи юристів: повного розкриття злочинів, швидкого правосуддя, доступності юридичної допомоги, і, в той же час, прагнуть захистити свої реальні або уявні права, чим намагаються обмежувати повноваження юристів. Усе це породжує неабиякі протиріччя між соціальними, особистісними інтересами і особливостями професійної діяльності юристів, що вимагає компромісу. Правоохоронні органи (прокуратура, МВС), діючи на основі і в межах Конституції, як суб'єкти публічного права мають на меті захистити інтереси суспільства. Адвокатура, правові служби, відображуючи публічні інтереси, спрямовані на захист, передусім, приватних інтересів. Традиційна побудова кримінального та цивільного процесів також експлікують їхню суперечливість і, отже, – неабиякі протиріччя у юридичній діяльності.

3. *Престижність юридичної діяльності.* Ця особливість юридичної професії має дві сторони. Юристи, як правило, мають неабияке визнання в своєму соціальному оточенні. Про діяльність юристів говорять, зазвичай, з повагою. У той же час, як окремі громадяни, так і суспільство досить упереджено ставляться до юристів. Їхня праця не завжди оплачується відповідно витраченим нервовим і фізичним зусиллям. Поведінку юристів аналізують досить ретельно та щільно оцінюють. Помилки юристів, як правило, викликають сувору, іноді навіть несправедливу критику.

4. *Інтелектуальна привабливість роботи юристів.* Професійна діяльність нерідко викликає у юристів досить сильне самозадоволення. Вона мотивує фахівця шукати істину, досягати успіху, бути кращим, вміти розв'язати задачу, навіть у дуже складних соціальних умовах. Як і в будь-якій іншій професійній діяльності, одні фахівці готують себе до труднощів, стійко витримують повсякденні нервові стреси, страхи. Для інших юристів розв'язання складних інтелектуальних задач може виявитися доволі неприємною стороною професії. Але все ж таки у більшості випадків володіння професійними знаннями, вміння застосувати їх на практиці, знайти вихід із складної ситуації приносять юристу радість, дозволяють йому відчувати себе потрібним, корисним, справжнім професіоналом.

5. *Колективність професійної діяльності юристів.* На перший погляд діяльність юриста є індивідуальною. Юрист самостійно готує всі необхідні матеріали, особисто приймає рішення. У всякому разі, значну частину процесуальних документів, позовних заяв, клопотань, консультацій, висновків здійснює один юрист, навіть якщо він і не підписує документи особисто. Насправді ж юристи, яку б посаду вони не займали, залежать від інших фахівців. По-перше, вони працюють у правовій галузі, і результати їхньої діяльності забезпечуються діяльністю різних відомств. По-друге, рішення, зокрема, суду визначаються діяльністю адвокатів, юрисконсультів; вирок суду – слідчими, прокурорами. Тому непрофесійність чи неефективність однієї ланки системи або певної ділянки професійної діяльності юриста досить негативно впливатиме і на індивідуальну професійну діяльність фахівця, і на професійну сферу діяльності в цілому [2; 4; 5; 6].

Ми вважаємо, що професійна компетентність майбутнього юриста є особистісним новоутворенням особистості студента, що структурно складається з

компонентів, які, у свою чергу, вміщують складові, що у своїй сукупності визначають певну психологічну категорію, яка так чи інакше детермінує становлення професійної компетентності фахівця. Отже, професійна компетентність юриста складається із таких компонентів: 1) мотиваційно-цільовий компонент; 2) когнітивний компонент; 3) соціальний компонент; 4) аксіологічний компонент; 5) аутопсихологічний компонент.

Охарактеризуємо кожен компонент більш детально. Отже, **мотиваційно-цільовий компонент** включає: мотивацію виконання юридичної діяльності; мотивацію досягнення успіху; здатність ставити цілі власної діяльності та їх досягати; професійне самовизначення, що є критерієм здійснення успішної професійної діяльності; професійну спрямованість як психологічну орієнтацію студента на професійну діяльність, що включає змістову та мотиваційну сторони; професійну готовність як стан студента, який характеризується науково-теоретичною, психологічною, юридичною, фізичною готовністю тощо.

Наступним компонентом професійної компетентності юриста є **когнітивний компонент**, який передбачає сформованість у фахівця знань, вмінь та навичок, професійно значущого досвіду тощо, а також висвітлює розвиток здатності спеціаліста до використання цих знань, вмінь та навичок, фреймів професійно значущого досвіду на практиці. Когнітивний компонент вміщує як загальнопрофесійні знання, вміння й навички, якими має володіти кожен фахівець, не обов'язково юридичної сфери діяльності, так і спеціальні знання, вміння й навички, притаманні спеціалістам юридичної сфери діяльності. Отже, до загальнопрофесійних компетенцій відносимо: достатній рівень загальнопрофесійних знань; здатність аналізувати набуті знання, вміти самостійно здобувати нові знання, використовувати їх у своїй практичній діяльності; здатність розмірковувати над своїми діями і орієнтуватися на набуту інформацію під час прийняття виваженого рішення; уміння застосовувати добре відомий метод в змінених та екстремальних соціальних умовах; уміння знаходити більш дотичний до даної професійної ситуації метод розв'язання проблеми; уміння здійснювати професійну діяльність в умовах вибору і прийняття альтернативних рішень; уміння спростовувати хибне рішення, вміння ставити під сумнів свої дії та вчинки інших; здатність обирати більш раціональні стратегії виконання діяльності та розв'язання професійних задач; здатність до прогнозування шляхів розв'язання проблем та задач; критичність мислення; інтелектуальність; здатність до ампліфікації та генералізації знань і легкість експлікації їх на практиці.

Спираючись на дослідження М.Л.Смульсон щодо розвитку інтелекту особистості [8], на теоретичні та практичні здобутки М.Л.Смульсон, М.М.Назара, Н.М.Мехтіханової щодо становлення у індивіда ментальних моделей, які залежать «...від специфіки когніцій та метакогніцій суб'єкта, семіотичної системи, якій надається перевага, специфіки мови і мовлення, а також децентраційних складових інтелекту» [7], до інтелектуальних якостей фахівця відносимо: уміння обрати з великої кількості інформації саме ту, яка, на думку юриста, є необхідною для розв'язання даного завдання чи задачі; уміння бачити кілька можливих шляхів розв'язання завдання чи задачі і подумки обирати най-

більш ефективний, знаходити нові незвичайні рішення тощо; здатність зрозуміти сутність протиріч, властивих даній проблемі; здатність прийняти правильне, оптимальне рішення за умов нестачі необхідної інформації, її суперечливості, а також відсутності часу на її осмислення та тлумачення; здатність розглянути проблему з кількох різних точок зору (встати на позицію іншої людини тощо); прогнозування наявності проблеми у ситуаціях, в яких здається, що все вже є вирішеним; здатність до впізнавання факту за невеликою кількістю ознак.

З урахуванням показників інтелектуальної зрілості в межах когнітивного компоненту професійної компетентності юриста на першому плані поряд зі знаннями, вміннями і навичками фіксуємо базові інтелектуальні якості особистості, такі як: компетентність, ініціатива, творчість, саморегуляція і унікальність мислення особистості.

До спеціальних знань, вмінь та навичок юриста відносимо:

- *юрист має знати*: види правопорушень та вимоги щодо юридичної відповідальності; поняття і склад адміністративного правопорушення, порядок залучення до адміністративної відповідальності та види адміністративних покарань; поняття і склад злочину, підстави притягнення до кримінальної відповідальності; порядок укладання цивільно-правових договорів, вимоги щодо їх змісту, види договорів, принципи виконання цивільно-правового договору; форми захисту прав громадян та юридичних осіб; види і порядок цивільного судочинства, основні етапи цивільного процесу; трудові права і обов'язки працівників і роботодавців, види трудових договорів, зміст трудової дисципліни, порядок розв'язання трудових спорів; виконавче виробництво; основні правила професійної етики та прийоми ділового спілкування в колективі; систему документального забезпечення управління; основи бізнес-планування;

- *юрист має вміти*: працювати з нормативно-правовими актами та іншими інформаційними джерелами; застосовувати їх в професійній діяльності; застосовувати на практиці норми різних галузей права; оперувати юридичними поняттями і категоріями; складати різні види цивільно-процесуальних та кримінально-процесуальних документів; аналізувати і готувати пропозиції щодо вдосконалення правової діяльності установ, підприємств, організацій; складати організаційно-розпорядчі документи; складати і оформляти претензійно-позовну документацію; здійснювати обробку вхідних, внутрішніх та вихідних документів, контроль за їхнім виконанням; оформляти документи для передачі в архів організації; реалізувати права і обов'язки юриста, слідчого, помічника прокурора, дізнавача, судового пристава і т.д. в конкретних умовах професійної діяльності; використовувати комп'ютерну техніку в режимі користувача.

Наступним компонентом професійної компетентності юриста є **соціальний**. До даного компоненту належать комунікативна компетентність, емоційно-експресивні особливості особистості та моторно-вольові якості фахівця.

Виокремимо також компетенції, які входять до соціального компоненту професійної компетентності та характеризують працівника юридичної сфери діяльності. Такими компетенціями є: *соціально-особистісні компетенції* – громадянська позиція; розуміння необхідності здорового способу життя; здатність

і готовність навчатися самостійно, професійно спілкуватися (в т.ч. – іноземними мовами); здатність приймати правильні рішення в ситуаціях когнітивного дисонансу; *організаційно-управлінські компетенції* – здатність та готовність оцінити результати своєї юридичної діяльності, застосовувати знання організаційно-правових основ, організувати роботу колективу, приймати оптимальні рішення в нестандартних ситуаціях; *загальнонаукові компетенції* – здатність і готовність продемонструвати на практиці знання права, знання юридичної психології, вміння проведення юридичної консультації та організації експертизи законопроектів та інших нормативно-правових актів; *загальнопрофесійні компетенції* – здатність і готовність тлумачити і застосовувати закони й інші нормативні правові акти; забезпечувати дотримання законодавства в діяльності державних органів, фізичних і юридичних осіб, юридично правильно кваліфікувати факти й обставини, розробляти документи правового характеру, здійснювати правову експертизу нормативних актів, давати кваліфіковані юридичні висновки і консультації, приймати правові рішення і здійснювати інші юридичні дії відповідно до законів, розкривати і встановлювати факти правопорушень, визначати міри відповідальності і покарання винних, вживати необхідні заходи щодо поновлення порушених прав; *спеціальні компетенції* – здатність і готовність застосовувати навички професійної етики, загальної (грамотність і доброзичливість) правової та психологічної культури, виявляти глибоку повагу до закону і дбайливе ставлення до соціальних цінностей правової держави, розуміння сутності і соціальної значущості своєї професії; здатність співпрацювати з людьми, впорядкувати своє робоче місце та організувати діяльність юриста відповідно до профілю організації; чітко працювати з законодавством та інформаційно-довідковими системами, систематично підвищувати свою професійну кваліфікацію, вивчати законодавство і практику його застосування, опановувати спеціальною літературою.

І, нарешті, наступним компонентом професійної компетентності юриста є *аутопсихологічний*. Базовими підструктурними елементами даного компонента є професійне самовизначення та самоактуалізація юриста, які в загальному вигляді можуть бути описані як тривалий процес розвитку ставлення людини до своєї професії і до самого себе як (потенційного або реального) суб'єкта професійної діяльності або професіоналу.

Висновки і подальші перспективи досліджень. Отже, проблема професійної компетентності в психології розглядається у поєднанні з проблемами становлення готовності особистості до виконання професійної діяльності, формування соціалізації фахівця, набуття спеціалістами базових та спеціальних компетенцій, особистісного та професійного зростання тощо.

Професійна компетентність – це складне, системне явище, що включає в себе знання, вміння, навички, професійно значущі якості особистості фахівця, що забезпечують виконання ним власних професійних обов'язків; це – підготовленість працівника до виконання професійних функцій, пов'язаних зі спеціалізацією. Професійна компетентність як складне системне явище складається з

компонентів: мотиваційного, змістового, процесуально-операційного, діяльнісно-процесуального, функціонально-особистісного та інших.

Становлення професійної компетентності передбачає активну і усвідомлену трансформацію наявних особистісних характеристик відповідно до особливостей обраної професії. При цьому, професійне становлення особистості являє собою процес структурно-динамічного розвитку суб'єкта, в ході якого формуються і розвиваються професійно важливі якості особистості, адекватні форми її професійної активності, які відповідають соціальним і професійним вимогам та настановленням індивіда. Фундаментальною умовою становлення професійної компетентності фахівця є необхідність змін, перетворення свого внутрішнього світу і пошук нових можливостей самореалізації в професійному плані, тобто, – підвищення свого рівня професійної компетентності.

В наступних наших публікаціях опишемо критерії сформованості професійної компетентності майбутніх юристів, а також наведемо результати емпіричного дослідження щодо розвитку підструктурних елементів мотиваційно-цільового, когнітивного, соціального, аксіологічного та аутопсихологічного компонентів професійної компетентності студентів юридичних факультетів.

Список використаних джерел

1. Бодалёв А.А. Личность и общение : [избранные психологические труды] [Текст] / Алексей Александрович Бодалёв // [изд. 2-е, перераб. и доп.]. – М. : Международная пед. академия, 1995. – 328 с.
2. Васильев В.Л. Юридическая психология [Текст] / Владислав Леонидович Васильев. – М. : Юридическая литература, 1991. – 464 с.
3. Дулов А.В. Основы психологического анализа на предварительном следствии [Текст] / Андрей Васильевич Дулов. – М. : Юридическая литература, 1973. – 168 с.
4. Климов Е.А. Индивидуальный стиль деятельности [Текст] / Евгений Александрович Климов. – Казань : Изд-во Казш. ун-та, 1969. – 278 с.
5. Львова Н.В. Производственная практика как средство формирования профессиональной компетентности будущего юриста [Электронный ресурс] : Дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / Наталия Викторовна Львова. – Волгоград : РГБ, 2009. – 243 с. – (Из фондов Российской Государственной Библиотеки).
6. Романов В.В. Юридическая психология [Текст] / Владимир Владимирович Романов. – М. : Юрист, 2000. – 488 с.
7. Смутьсон М.Л., Назар М.М. Мудрість як психологічний феномен : [Електронний ресурс] / Марина Лазарівна Смутьсон, Максим Миколайович Назар, Наталія Миколаївна Мехтіханова. – irbis-nbuv.gov.ua/.../cgiirbis_64.exe?..
8. Смутьсон М.Л. Проектування дистанційних розвивальних середовищ [Електронний ресурс] / Марина Лазарівна Смутьсон. – psytir.org.ua/index.php/technology.../22/6

Spysok vykorystanyh dzherel

1. Bodalyov A.A. Lichnost' i obshhenie : [izbrannyye psixologicheskie trudy] [Tekst] / Aleksey Aleksandrovich Bodalyov // [izd. 2-e, pererab. i dop.]. – M. : Mezhdunarodnaya ped. akademiya, 1995. – 328 s.
2. Vasil'ev V.L. Yuridicheskaya psixologiya [Tekst] / Vladislav Leonidovich Vasil'ev. – M. : Yuridicheskaya literatura, 1991. – 464 s.
3. Dulov A.V. Osnovy psixologicheskogo analiza na predvaritel'nom sledstvii [Tekst] / Andrej Vasil'evich Dulov. – M. : Yuridicheskaya literatura, 1973. – 168 s.
4. Klimov E.A. Individual'nyj stil' deyatel'nosti [Tekst] / Evgenij Aleksandrovich Klimov. – Kazan' : Izd-vo Kazsh. un-ta, 1969. – 278 s.

5. L'vova N.V. Proizvodstvennaya praktika kak sredstvo formirovaniya professional'noj kompetentnosti budushhego yurista [E'lektronnyj resurs] : Dis. ... kand. ped. nauk : 13.00.08 / Nataliya Viktorovna L'vova. – Volgograd : RGB, 2009. – 243 c. – (Iz fondov Rossijskoj Gosudarstvennoj Biblioteki).
6. Romanov V.V. Yuridicheskaya psixologiya [Tekst] / Vladimir Vladimirovich Romanov. – M. : Yurist, 2000. – 488 s.
7. Smul'son M.L., Nazar M.M. Mudrist' jak psiholohichny fenomen : [Elektronnyj resurs] / Maryna Lazarivna Smul'son, Maksym Mykolajovyč Nazar, Natalija Mykolajivna Mechtichanova. – irbis-nbuv.gov.ua/.../cgiirbis_64.exe?...
8. Smul'son M.L. Proektuvannia dystancijnykh rozvyval'nykh seredovyšč [Elektronnyj resurs] / Maryna Lazarivna Smul'son. – psytir.org.ua/index.php/technology.../22/6

Ivashkevych I.V. The peculiarities of the legal activity and the structure of the professional competence of the lawyer. The article deals with a theoretical analysis of scientific literature; the main characteristics of the legal activity were summarized. The peculiarities of the legal activity of the lawyer were determined.

It was proposed the author's definition of a professional competence of a lawyer, the structure of his/her professional competence was determined. It was shown that the professional competence of a future lawyer is a personal individual quality that was consisted of structural components, which in turn contained components that, taken together, defined a psychological category that somehow determined the development of the professional competence of a lawyer. It was indicated that the lawyer's professional competence was consisted of the following components: 1) a motivational target component; 2) a cognitive component; 3) a social component; 4) axiological component; 5) auto-psychological component.

The author of the article describes the structure of a motivational target component of the professional competence of a specialist of legal scope, which includes: a motivation to perform legal activities; a motivation to succeed; the ability to set goals and to achieve them; professional self-determination, which is the criterion for successful realization of the professional activity; professional orientation as a psychological orientation of students performing professional activities, including contextual and motivational sides; professional readiness of students as a condition characterized by scientific, theoretical, psychological, legal and also by physical readiness.

It was determined that a cognitive component of the professional competence of a specialist of legal sphere of the activity involved the development of knowledge, abilities and skills of the person, significant professional experience, and also highlighted the development of the ability to use these knowledge and skills, frames of the professional experience in practice.

It was noted that the structure of social component of the professional competence of the lawyer consisted of communicative competence, emotional and expressive peculiarities of the person and the characteristics of motor-volitional sphere of a specialist. In the article it was determined that basic substructural elements of auto-psychological component of the professional competence of the lawyer were: a professional self-determination and self-actualization of a lawyer, which in general could be described as a long process of person's attitude to his/her profession and to himself/herself as a (potential or real) subject of the professional activity or professionalism in a whole.

Key words: the professional competence, a motivational target component, a cognitive component, a social component, axiological component, auto-psychological component.

УДК 159.923.32

Казібекова В.Ф.

ДИНАМІКА ЦІННОСТІ МАТЕРИНСТВА У ЖІНОК

Казібекова В.Ф. Динаміка цінності материнства у жінок. У статті викладені результати дослідження динаміки цінності материнства у студенток, вагітних жінок, які очікують на первістка, та жінок-матерів. Визначено, що зростає усвідомлення змісту ролі і функ-